

Ольга МОРОЗОВА,

*кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили,
Миколаїв, Україна,*

e-mail: olga_chdu@ukr.net,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4627-2189>,

ResearcherID is: E-5121-2019,

Ольга ГАЙДАЙ,

*кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили,
Миколаїв, Україна,*

e-mail: osvita13@ukr.net,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7181-9908>,

Ірина МІРОНОВА,

*доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили,
Миколаїв, Україна,*

e-mail: ya.Irina761@gmail.com,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3039-742X>,

ResearcherID: X-2454-2019

**КОТЛЯР ЮРІЙ ВАДИМОВИЧ
(ДО 50-РІЧНОГО ЮВІЛЕЮ)**

Історію пишуть люди для людей. І тому історичний процес, головним складником якого є людські долі, неможливо досліджувати без вивчення біографій. У статті автори намагалися репрезентувати творчий шлях та наукові досягнення українського історика, завідувача кафедри історії Чорноморського національного університету імені Петра Могили, доктора історичних наук, професора Котляра Юрія Вадимовича. Духовно-культурні та суспільно-політичні орієнтири сучасної України нерозривно пов'язані з історичними дослідженнями, бо саме вони сприяють підвищенню національної самосвідомості, відчуттю гордості та відповідальності за долю держави. Юрій Котляр веде активну громадську, наукову та культурно-просвітницьку діяльність, є головою

редколегії наукового журналу «Наукові праці ЧНУ. Історія», член редколегії наукових журналів: «Чорноморський літопис», «Історичний архів», «Evropský filozofický a historický diskurz» (Чехія), «Лукомор'я: археологія, етнологія, історія Північно-Західного Причорномор'я». Ю. В. Котляр має публікації в провідних наукових виданнях Німеччини, Польщі, Чехії, Російської Федерації, Білорусі, Казахстану. На сьогодні він є автором і упорядником більше ніж 250 наукових праць. Яким же був життєвий шлях науковця? Що вплинуло на становлення його як особистості? У чому полягає секрет успіху історика? На ці та інші питання автори дадуть відповідь у статті.

Ключові слова: Юрій Вадимович Котляр; біографія; історик; наука; історія України.

Духовно-культурні та суспільно-політичні орієнтири сучасної України нерозривно пов'язані з історичними дослідженнями, бо саме вони сприяють підвищенню національної самосвідомості, відчуттю гордості та відповідальності за долю держави. Історичний процес неможливо досліджувати без вивчення біографій. У статті автори намагалися репрезентувати творчий шлях та наукові досягнення відомого українського історика, завідувача кафедри історії Чорноморського національного університету імені Петра Могили, доктора історичних наук, професора Котляра Юрія Вадимовича, автора і упорядника більше ніж 250 наукових праць. Вивчення життєвого та творчого шляху історика, дослідження його праць відповідає духовним та інтелектуальним запитам українського суспільства.

23 вересня 2019 р. Юрію Вадимовичу Котляру виповнилося п'ятдесят років! Значну частину життя вчений присвятив науці, зокрема дослідженню актуальних питань історії України. Яким же був життєвий шлях науковця? Що вплинуло на становлення його як особистості? У чому полягає секрет успіху історика? На ці та інші питання автори статті спробують дати відповідь.

Учений народився в смт. Березнегувате Миколаївської області у 1969 р. Із вересня 1976 до червня 1984 рр. навчався в Березнегуватській восьмирічній школі № 1, а з вересня 1984 р. – у Березнегуватській середній школі, яку закінчив у липні 1986 р. із «золотою медаллю». Із вересня 1986 до червня 1988 рр. навчався на історичному факультеті Одеського державного університету імені І. І. Мечникова. Із липня 1988 до серпня 1989 рр. проходив службу в Збройних силах. З вересня 1989 – до закінчення (червень 1992 рр.) – був студентом ОДУ імені І. І. Мечникова.

Трудову діяльність розпочав у 1992 р. на посаді вчителя Березнегуватської НСШ № 2 Березнегуватського району Миколаївської області, з 1995–1996 рр. був завідувачем Березнегуватського районного народного історичного музею. Паралельно з основною роботою навчався в аспірантурі Одеського державного університету імені І. І. Мечникова. У 1997 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук на тему: «Повстансько-партизанський рух українських селян у 1919 – на початку 1920 рр. (на матеріалах Півдня України)». Наукові керівники: доктор історичних наук, професор Д. С. Шелест, кандидат історичних наук, доцент Н. І. Калюжко.

Із 1999 р. перебував на викладацькій роботі у Миколаївському навчально-науковому інституті Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, де працював на посадах старшого викладача, доцента, завідувача кафедри історичних дисциплін. З 2003 по 2005 рр. був докторантом кафедри історії України ОНУ імені І. І. Мечникова. У 2005 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеню доктора історичних наук на тему: «Селянство Півдня України в період нової економічної політики (1921–1929 рр.)». Науковий консультант – доктор історичних наук, професор В. П. Шкварець.

Із 30.08.2007 і сьогодні учений працює на посаді завідувача кафедри історії Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Із 1999 р. Ю. В. Котляр є керівником-консультантом секції «Історія України» при Миколаївському територіальному відділенні Малої академії наук. Шестеро його вихованців стали переможцями та призерами Всеукраїнського конкурсу-захисту учнівських наукових робіт. Зокрема, М. П. Богдановська (2014) і М. В. Денисенко (2016) отримали дипломи за перемогу в III етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН.

Із 2005 р. Юрій Котляр – член обласної редакційної колегії «Реабілітовані історією», де за його участі було підготовлено до друку сім томів книг «Реабілітовані історією. Миколаївська область». Він є одним із співавторів видань колективних монографій: «Миколаївщина: літопис історичних подій» (2002); «Голод-геноцид 1932–1933 років на території Миколаївщини: погляди істориків, очевидців, архівні матеріали (до 70-річчя трагедії)» (2003); «Миколаївщина в роки Великої Вітчизняної війни: 1941–1944 (До 60-річчя визволення області від німецько-румунських окупантів)» (2004); «Німецькі поселенці в Україні: історія та сьогодення» (2006); «Поляки на півдні України: історія та сьогодення» (2008); «Голодомор. Документальні свідчення трагедії на Миколаївщині» (2008); «Миколаївщина багатонаціональна: з історії етнічних спільнот регіону» (2012). Учений є одним із організаторів багатотомного проекту серії книг: «Миколаївщина. 100-річчя подій Української революції 1917–1921 років» (із 2017 р.).

Із 2010 р. Юрій Вадимович – завідувач Миколаївського відділення Інституту історії України Національної Академії Наук України, а з 2011 р. – член Національної спілки краєзнавців України.

Ю. В. Котляр веде активну громадську, наукову та культурно-просвітницьку діяльність, а саме: голова редколегії наукового журналу «Наукові праці ЧНУ. Історія», член редколегії наукових журналів «Чорноморський літопис», «Історичний архів», «Evropský filozofický a historický diskurz» (Чехія), «Лукомор'я: археологія, етнологія, історія Північно-Західного Причорномор'я», голова спеціалізованої вченої ради на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора історичних наук за спеціальностями 07.00.01 – історія України, 07.00.02 – всесвітня історія в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили та член спеціалізованої вченої ради в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова, науковий керівник шести захищених кандидатських дисертацій з історії України, всесвітньої історії та політології.

Історик має публікації в провідних наукових виданнях Німеччини, Польщі, Чехії, Російської Федерації, Білорусі, Казахстану. Ю. Котляр – автор і упорядник більше 250 наукових праць (зокрема, 8 монографій, 12 колективних монографій, 10 навчальних посібників та методичних рекомендацій):

– Котляр Ю. В. Повстанство. Селянський рух на Півдні України (1917–1925 рр.). Миколаїв-Одеса : ТОВ Від, 2003. 196 с.

– Котляр Ю. В. Селянство Півдня України: доба нової економічної політики (1921–1929 рр.). Одеса : ТОВ Від, 2004. 354 с.

– Котляр Ю. В. Повстанський рух етнічних меншин Півдня України (1917–1931). Київ–Миколаїв : Вид-во МДГУ імені Петра Могили, 2008. Історична бібліотека МДГУ. Кн. 1. 156 с.

– Голодомор. Документальні свідчення трагедії на Миколаївщині / Котляр Ю. В. – відповідальний секретар, керівник авторського колективу. Навчальний посібник. Київ–Миколаїв : Вид-во МДГУ імені Петра Могили, 2008. 180 с.

– Котляр Ю. В. Висунська і Баштанська республіки (до 90-ї річниці проголошення). Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2010. Історична бібліотека ЧДУ. Кн. 3. 92 с.

– Котляр Ю. В. Військова історія України: навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2012. 112 с.

– Kotljar Jurij. Bauernrepubliken in der Südukraine: Der Kampf um Macht und Staatlichkeit (Селянські республіки на півдні України : боротьба за владу і державність) // Loyalität, Legitimität, Legalität. Zerfalls-, Separations- und Souveränisierungsprozesse in Ostmittel – und

Osteuropa 1914–1921 / Hrsg. von Alfred Eisfeld und Konrad Maier. Veröffentlichungen des Nordost-Instituts. Bd. 17. Harrassowitz Verlag Wiesbaden, 2014. S. 9–22.

– Котляр Ю. В. Николаев сакральний (Історія, міфологія, мистика). Научно-популярна монографія. Николаев : Изд-во ЧГУ имени Петра Могилы, 2014. 132 с.

– Котляр Ю. В. Курсові та дипломні роботи: методичні рекомендації для студентів спеціальності «Історія та археологія». Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могилы, 2016. 52 с. (Методична серія ; Випуск 243).

– Котляр Ю. В. Історична географія. Спецкурс з історії: навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могилы, 2017. 216 с.

– Kotlyar Yuriy. Decommunization of Ukraine in the context of generation change (Декомунізація України в умовах трансформації поколінь) // Danubius, XXXV. Suppliment, Galați, 2017. P. 99–108 (Scopus).

Учений неодноразово був відзначений на загальнодержавному та обласному рівнях: Лауреат Миколаївської обласної культурологічної премії імені М. Аркаса в номінації «Історичні, етнографічні, археологічні дослідження, охорона культурної спадщини» (2003); Почесні грамоти Міністерства освіти і науки України (2002, 2005, 2006); Нагрудний знак «Відмінник освіти України» (2004); Орден Української Православної Церкви «Преподобного Нестора Літописця» (2006); Почесна грамота Миколаївської обласної державної адміністрації (2007); Почесна грамота Миколаївської обласної ради (2008); Нагрудний знак «Петро Могила» (2009); Грамота Міністерства освіти і науки України (2010); Почесна грамота Кабінету Міністрів України (2011); Почесна відзнака «За заслуги перед містом Миколаїв» (2016); Звання «Почесний краєзнавець України» (2016).

Ю. В. Котляра введено до переліку шістдесятьох науковців Сходу і Півдня України XIX–XXI ст., дослідження яких містять ґрунтовні наукові здобутки соціально-економічного розвитку, історії, культури, етнографії регіону¹.

Професор Торонтського університету С. Величенко вказує, що «праці Котляра є прикладом регіональної історії «знизу», що нагадує нам про потребу переосмислити взаємини між національними лідерами і населенням та про місце «сільських республік» в українській культурі»².

Юрій Вадимович вивчає історію селянства, релігійних і повстанських рухів на Миколаївщині, обстоює ідею ґрунтового багатоаспектного вивчення історії південного регіону України в економічному, політичному, етнонаціональному та сакральному сенсах.

Професор Котляр – людина неординарна, талановита. Його люблять студенти за ерудованість, фаховість та людяність. Про його специфічне почуття гумору взагалі ходять легенди. Його поважають колеги. Він вимогливий, емоційний, але справедливий. Пропонуємо Вашій увазі ексклюзивне інтерв'ю, крізь призму якого ми намагались показати глибину особистості, цінності, ставлення до влади та слави нашого ювіляра.

– **Шановний Юрію Вадимовичу, коли Ви вирішили стати істориком і чому?**

– Розуміння про те, що я хочу стати істориком, прийшло давно. У далекому, як на сьогодні, 1980 р. Я тоді навчався в 5-му класі Березнегуватської восьмирічної школи № 1. Пам'ятаю, перед Новим роком, я захворів, лікувався вдома, як завжди багато читав. Спочатку з'явилася думка про те, чим я буду займатися в майбутньому, а потім вирішив, що буду істориком. І своєму бажанню не зрадив. Хоча батьки, знаючи мої певні успіхи на математичній ниві, хотіли, щоб я став економістом.

– **Назвіть перших вчителів або людей, які сприяли цьому?**

– Першою і найкращою вчителькою на всі часи була моя бабуня Котляр (Веденко) Наталія Антонівна (1902–1988 рр.). У свій час вона була дуже гарною вчителькою молодших

¹ Схід і Південь України: час, простір, соціум: у 2 т. Т. 2 : Матеріали до бібліографії / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т історії України ; уклад. : Т. В. Добко (керівник) ; редкол. : В. А. Смолій (голова); наук. ред. В. І. Попик. Київ, 2016. С. 907, 925.

² Величенко С. Що нового чути про революції? Регіональна історіографія революцій 1917–1921 років в Україні // Україна модерна. 2006. № 10. С. 192.

класів і знала практично все. А потім всі свої знання, досвід, спогади про минуле передала мені. Завдяки їй я навчився читати і писати в чотири роки. У п'ять записався в районну бібліотеку, у шістнадцять став студентом історичного факультету Одеського державного університету імені І. І. Мечникова.

– **Якими були Ваші перші кроки на шляху становлення як історика?**

– Я багато читав, вчився, аналізував, намагався писати. Дуже добре, коли поряд є людина, яка може прочитати перші роботи, виправити їх, дати мудрі поради. Такою людиною стала доцент, кандидат історичних наук Калюжко Наталія Іванівна, яка була керівником моєї курсової, дипломної роботи, а потім, разом із доктором історичних наук, професором Дмитром Сергійовичем Шелестом, і кандидатської дисертації про повстанський рух українських селян, Висунську і Баштанську республіки. Так, розповіді бабуні Наташі про події у Висунську, очевидцем яких вона була, стали головною темою моїх історичних досліджень.

– **Назвіть три найбільших Ваших досягнень у житті.**

– По-перше – це формування себе як певної особистості. По-друге – це досягнення на історичній ниві. По-третє – це мої діти, Оксана і Вова.

– **У чому секрет Вашого успіху?**

– Ніякої таємниці не існує. Є просто робота, регулярна і постійна. А також я завжди пам'ятаю слова Наталії Іванівни, що коли ти вкладаєш у справу свою душу, то рано чи пізно вона знайде відображення у твоєму житті.

– **Улюблені книги: жанри та декілька назв.**

– Серед улюблених – твори з історії, альтернативної історії та фантастики. З-поміж письменників найбільше подобається творчість Олесь Бердника, Говарда Лавкрафта, Глена Кука. Книга – це, напевно, найкращий винахід людства за всю його історію. І, можливо, – це єдиний винахід, який заслуговує повної поваги.

– **Чого Ви б ніколи не зробили в житті?**

– Ніколи не говори ніколи.

– **Якими якостями повинен володіти історик?**

– Високою працездатністю, аналітичними здібностями, консервативністю, повною відсутністю бажання займатися політичною діяльністю.

– **Які власні праці Ви вважаєте знаковими? Чому?**

– 1. Котляр Ю. В. Повстанський рух селян Півдня України. Висунська і Баштанська республіки (1919–1920 рр.). Миколаїв : ПП «Спрінт-прінт», 1999. 117 с.

Це моя перша монографія за результатами кандидатської дисертації. Своєрідна перша любов до історії.

2. Котляр Ю. В. Селянство Півдня України: доба нової економічної політики (1921–1929 рр.). Одеса : ТОВ Від, 2004. 354 с.

Фундаментальне дослідження. Монографія до докторської дисертації.

3. Котляр Ю. В. Николаев сакральний (История, мифология, мистика). Николаев : Изд-во ЧГУ имени Петра Могилы, 2014. 132 с.

Робота для душі з використанням альтернативних методів дослідження.

– **Чи приходилось Вам у професійній діяльності поступатися власними принципами?**

– Я господар своїх життєвих принципів.

– **Що заважає Вам жити, а що допомагає?**

– Жити заважають лише живі люди, з їхніми амбіціями, незрозумілими бажаннями, хаотичністю і невмінням планувати свій час.

– **Куди рухається українська історична наука?**

– Українська історична наука не існує у вакуумі власних досліджень. Вона тісно пов'язана з життям України. Куди рухається Україна, як держава, туди ж і рухається українська історична наука.

- Які актуальні завдання стоять перед істориками?
- Намагатися об'єктивно, з використанням максимальної кількості джерел, описувати минуле, допомагати розуміти уроки історії, повторення яких надто дорого коштує всім.
- **Якщо б можна було заглянути в майбутнє історичної науки, то якою би Ви хотіли її бачити?**

– Більш консервативною. Наукою, яка виконує свою головну функцію, – збереження та аналіз інформації про минуле, позбавлену політичного впливу.

Ось такий наш ювіляр: щирий, відвертий, унікальний... Водночас – високопрофесійний, вимогливий і справедливий. Отже, щиро вітаючи ювіляра зі святом, бажаємо йому подальших перемог на життєвому шляху, здійснення творчих задумів і довгих щасливих років життя.

REFERENCES

Smolii V. A., Popyk V. I. (Ed.), & Dobko T. V. (Comps.). (2016). *Skhid i Pivden' Ukrainy: chas, prostir, sotsium* (Vol. 2: Materialy do bibliohrafiyi). Kyiv : NAN Ukrainy, Nats. b-ka Ukrainy im. V. I. Vernads'koho, In-t istoriyi Ukrainy. [in Ukrainian].

Velychenko, S. (2006). Shcho novoho chuty pro revolyutsiyi? Regional'na istoriohrafiya revolyutsiy 1917–1921 rokiv v Ukraini. *Ukrayina moderna – Ukraine is modern*, 10, 192. [in Ukrainian].

Olga MOROZOVA,

*Candidate of Historical Sciences (PHD in History),
Associate Professor of the Department of History,
Petro Mohyla Black Sea National University,
Mykolaiv, Ukraine,
e-mail: olga_chdu@ukr.net,*

ORCID ID,

<https://orcid.org/0000-0002-4627-2189>,

ResearcherID is: E-5121-2019,

Olga GAIDAI,

*Candidate of Historical Sciences (PHD in History),
Associate Professor of the Department of History,
Petro Mohyla Black Sea National University,
Mykolaiv, Ukraine,
e-mail: osvita13@ukr.net,*

ORCID ID,

<https://orcid.org/0000-0002-7181-9908>,

Irina MIRONOVA,

*Doctor of Historical Sciences (Dr. Hab. in History),
Associate Professor of the Department of History,
Petro Mohyla Black Sea National University,
Mykolaiv, Ukraine,
e-mail: ya.Irina761@gmail.com,*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3039-742X>,

ResearcherID: X-2454-2019

KOTLYAR YURII VADYMOVYCH (TO 50th ANNIVERSARY)

History is written by people for people. Therefore, the historical process, the main component of which is the human fate, cannot be explored without studying biographies. In the article the authors tried to represent the creative path and scientific achievements of the Ukrainian historian, head of the History department of the Petro Mohyla Black Sea National University, Doctor of History, professor Kotlyar Yuri Vadymovich. The spiritual, cultural and socio-political orientations of modern Ukraine are inextricably linked to historical research, as they contribute to raising national awareness, a sense of pride and responsibility for the fate of the state. Yuriy Kotlyar conducts active public, scientific and cultural-educational activity, he is the chairman of the editorial board of the scientific journal «Scientific works of

the Petro Mohyla Black Sea National University History», member of the editorial board of scientific journals: «Black Sea Chronicle», «Historical Archive», «Europský filozofický a historický diskurz» (Czech Republic), «Lukomorye: archeology, ethnology, history of the Northwest Black Sea». Yuriy Kotlyar has publications in leading scientific publications of Germany, Poland, Czech Republic, Russian Federation, Belarus, Kazakhstan. Today he is the author and compiler of more than 250 scientific works. What was the scientist's life path? What influenced him as a person? What is the secret of the historian's success? The authors will answer these and other questions in this article.

Key words: *Yuriy Vadymovych Kotlyar; biography; historian; science; history of Ukraine.*

Рецензенти: *Сінкевич Є., д-р іст. наук, професор;
Левченко Л., д-р іст. наук, професор.*

© Морозова О., Гайдай О., Міронова І. 2019

Статтю подано до редакції 30.09.2019